

Vzpomínka na Vratislava Mazáka

Memory of Vratislav Mazák

Vladimír HANÁK

katedra zoologie PšF UK, Universita Karlova, Viničná 7, 128 44 Praha 2; vhanak@natur.cuni.cz

došlo 15. 11. 2007

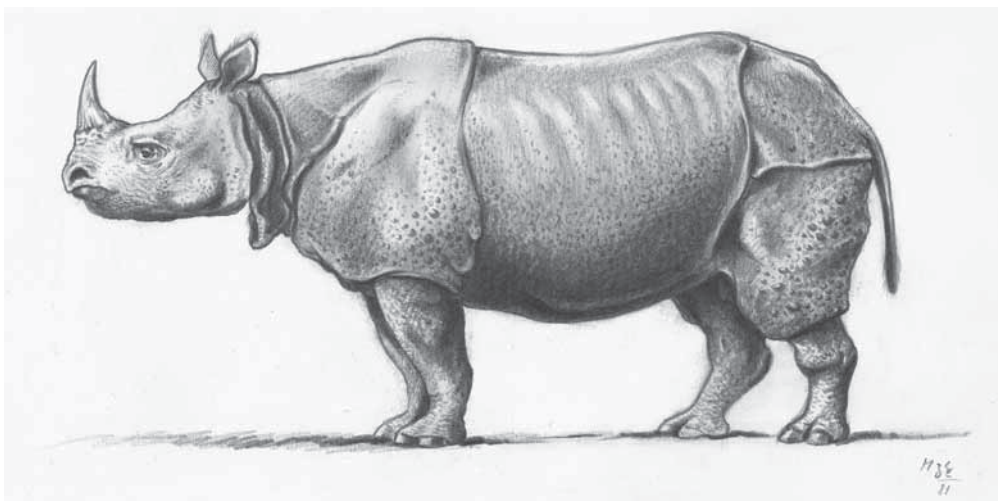
V letošním roce by se dožil sedmdesátky jeden z našich nejnadějnějších vertebratologů poválečné generace, RNDr. Vratislav MAZÁK, CSc. Narodil se 22. 6. 1937 v Kutné Hoře a po krátké a velmi úspěšné kariéře na katedře zoologie přírodovědecké fakulty Karlovy univerzity a v Národním muzeu v Praze zemřel nedlouho po své padesátce dne 9. 11. 1987. Protože jeho krátký život nám vlastně ani nedopřál, abychom po zásluze ocenili při tradičních jubileích jeho význam jako zoologa, pedagoga, spisovatele i kreslíře a malíře, dostáváme se k tomu až nyní – po dlouhých dvaceti letech, kdy už tu s námi není. Možná však, že právě po tak dlouhé době vzpomínání a v nové, dosti odlišné etapě naší zoologie, tím lépe vynikne jeho nesporný význam v pionýrské době budování naší poválečné zoologie.

Vrát'a MAZÁK byl člověk nesmírně nadaný a až nadměrně pracovitý. O přírodu a zejména o cizokrajná zvířata se zajímal od školních let a na rozdíl od mnoha takových zájemců byl jeho zájem od počátku zcela cílevědomý a doprovázený snahou o neustálé vzdělávání. Když přišel v roce 1955, jako štíhlý a distingovaný mládenec, na fakultu do Prahy, vědělo se už o jeho vážném zájmu o zoologii a nezástalo ani skryto jeho zaujetí pro výzkum velkých koček. Jeho zájem o “velké” savce byl už tehdy spojen s tak hlubokými znalostmi a i s prvními vlastními poznatky, že bylo zřejmé, že jde o výjimečnou osobnost. Teprve v průběhu vysokoškolského studia se však plně rozvinuly Vráťovy schopnosti a znalosti. Jeho všestranné nadání, včetně jazykových znalostí, mu umožnilo záhy navázat styky s našimi i zahraničními odborníky a tak získat brzy dobré jméno v okruhu světových znalců kočkovitých šelem. Také pozorovací talent, hlavní předpoklad pro úspěšnou výzkumnou činnost, stejně jako stylistická šikovnost a zejména jeho kreslířské umění a vůbec výtvarně umělecký cit, to vše spojené s pílí a cílevědomostí ho v několika málo letech představilo jako hotového zoologa s neobvykle vysokou publikační produkcí. Když byl při zadávání tématu diplomové práce upozorněn, že by bylo užitečné, aby svůj zájem přesunul od oblíbených koček k drobným savcům, kteří stáli tenkrát v popředí výzkumného zájmu oddělení katedry, nezatrpkal a vyřešil toto dilema po “mazákovsku”: zapracoval se záhy do problematiky drobných savců a navíc ještě zintenzívnil práci na velkých kočkách, k nimž přibral pak i kopytníky, zejména koňovité. MAZÁKŮV vklad pak nechyběl ani při výzkumu netopýrů, kunovitých šelem, hmyzožravců, různých fosilních savců, atd. Jeho problematika byla tedy od počátku neobvykle široká a kdybych ji měl do detailů přiblížit, nestačil by mi rozsah této vzpomínky. Proto si myslím, že užitečnější je sestavit na konci úplný přehled MAZÁKOVÝCH prací v časovém sledu a tak si každý udělá vlastní názor na šíři řešených problematik, na jeho výsledky a zároveň i na jeho pracovní rychlost a vůbec pracovní úsilí.

I když v popředí MAZÁKOVÝCH zájmů stála vždy systematika a rozšíření savců, nebyl ani v tom striktně zaměřen; stejně ho zajímaly i otázky morfologické a ekologické a zvláště ho zaujala problematika fylogeneze a vůbec evoluce. Tato širší zájmů ho přivedla i k výzkumu evoluce člověka, jejímž výsledkem je jeho horečná činnost na pokraji historické antropologie s řadou drobnějších publikací, populárních seriálů, skript, jež vyústily v jeho možná nejčtenější publikaci: *Jak vznikl člověk – Sága rodu Homo*. Ta vyšla ještě za jeho života ve dvou vydáních a kdyby mu osud dopřál dále v tomto směru pracovat, jistě by se dočkala i překladu do světových jazyků, přestože šlo o problematiku ožehavou, jejíž detaily se rok od roku mění. Cena této knihy byla i v tom, že velmi originální text byl doprovázen řadou zcela nových vlastních rekonstrukcí vývojové linie zástupců vedoucích k člověku. Vytvořil totiž, spolu s malířem BURIANEM, celou galerii kreseb i olejů zobrazujících živočišné předky člověka a lidoopů, stejně jako pozdější zástupce rodu *Homo*. Zde je třeba říci, že právě v tomto období se MAZÁK ve spolupráci se svým anglo-australským kolegou a přítelem C. GROVESEM, intenzívně zabýval výzkumem vymřelých předchůdců člověka a jeho jméno stojí i za popisem jedné fosilní formy člověka *Homo ergaster* Groves et Mazák, 1975. Stejně intenzívně se v posledních letech života věnoval i studiu zajímavého savčího řádu kytovců. I když originální výzkum této skupiny mu až na výjimky nebyl umožněn, protože k tomu neměl potřebný materiál, sestavil velmi podrobný přehled všech zástupců řádu, který nejdříve publikoval v seriálu článků v časopise *Živa* a následně i shrnul v jednom svazku v polopopulární knižnici *Zvířata celého světa*. Bohužel tuto publikaci už psal v posledních měsících svého života a dokončoval ji už hospitalizován a v předtuše svého konce. O to víc je třeba obdivovat jeho vůli a smysl pro povinnost ke své životní lásce – zoologii. Z velkých savců se pak ještě zajímal o kopytníky, zejména lichokopytníky a dokonce i popsal jeden poddruh kulana (*Asinus hemionus kulan* Groves et Mazák, 1967) ze střední Asie, stejně jako nový poddruh tygra (*Panthera tigris corbetti* Mazák, 1968).

Dr. Vratislav MAZÁK (vlevo) s akademickým malířem Zdeňkem BURIANEM v jeho atelieru.

Dosud nepublikovaný obrázek nosorožce indického (*Rhinoceros unicornis*) od Vratislava MAZÁKA z roku 1982.

I při té obrovské zaujatosti a pracovních výsledcích nebyla cesta k zoologii Vráti MAZÁKA tak docela obvyklá a přímočará. Zůstával po celý život člověkem velkoměstským a nezačal svá studia pozorováním v přírodě (jak je to obvyklé u adeptů zoologie). Dostal se k zoologii jaksi “salónně”, prostřednictvím literatury, návštěvami muzejních sbírek a zejména pozorováním zvířat v zoologických zahradách. Vzhledem k jeho výtvarným sklonům byl jistě jeho zájem o zvířata vyvolán především obdivem k jejich dokonalosti, kráse, i tvarům a barvám, následně k jejich pohybu a vůbec k jejich fascinující rozmanitosti. Právě k tomu ho přitahoval jeho umělecký talent a vytříbený smysl pro vnímání detailů tvarových i pohybových. Snad proto si vybíral v rámci své zájmové skupiny právě velké kočky, skupinu savců, která fascinuje svou krásou tvarovou, barevnou a pohybovou. Navíc je to skupina z pohledu Středoevropana dost exotická a snad i záhadná svým chováním a inteligencí. A Vráťa měl vždy velký smysl pro exotiku, neobvyklé věci a možnost objevování nových a zajímavých poznatků a vztahů. Ostatně i on sám byl mezi běžnými zoology tak trochu “exotem” – vždy nejraději zkoumal život zvířat cizokrajných a velkých – vzpomeňme jen na velké kopytníky, kytovce, vymřelé dinosaury, nebo i člověka jako biologický druh pro něho nejzajímavější. Při takovém zaměření ani neměl potřebu navštěvovat naši přírodu, přestože právě výzkum našich drobných savců byl v té době těžištěm práce jeho univerzitního pracoviště. Když jsme ho nakonec přemluvili k výzkumným cestám po jižních Čechách a zejména na krásné Slovensko, nebylo pracovitějšího a zaujatějšího terénního faunisty! Vráťa se vůbec nerad vzdaloval na delší dobu od svého pracovního stolu, nicméně jeho spolupráce a přátelství se zahraničními zoology ho nakonec “vytáhlo” na dlouhodobou stáž do Francie i na kratší pobyty v Anglii, Holandsku, Belgii, Německu, Rusku a Skandinávii. Tyto cesty jeho rozhledu velmi prospěly, je jen škoda, že si nikdy neudělal čas na dovolenou – jistě by byl prospěl svému zdraví.

K jeho zájmu o velká vymřelá zvířata (a vůbec o paleontologii a evoluci) se poji mnohaleté a také plodné přátelství s malířem pravěku Zdeňkem BURIANEM, o němž se mezi zoology mnoho

neví. Jejich spolupráce začala už v roce 1962, trvala až do konce mistrova života a zůstalo za ní kolem stovky obrazů a ilustrací s paleontologickou a zoologickou tematikou. Samozřejmě při této spolupráci nemohl nevzniknout i velký olej Vráťova oblíbence – ussurijského tygra uprostřed sibiřské přírody. Spolupráce obou malířů byla velmi zdařilá a podnětná proto, že se dobře znali a věděli, že se mohou na sebe spolehnout a své schopnosti doplňovat. Profesionalitu a fantazii známého umělce tak výrazně dotvořil výběr podkladů provedený zasvěceným zoologem MAZÁKEM. Právě v ovzduší této spolupráce vzniklo i 13 olejů a několik temper rekonstrukce pravěkých zvířat do jednoho z dílů encyklopedie *Grzimek's Tierleben*, které pak byly použity i v řadě dalších zahraničních publikací.

Kromě své práce vědecké byl Dr. MAZÁK především nesmírně talentovaným popularizátorem zoologie, uměl výborně zacházet s psaným slovem a popularizace ho bavila. Většinu svých četných publikací si také sám ilustroval. Ve své době byli spolu s VESELOVSKÝM a HERÁNĚM nejproduktivnějšími autory populárních časopiseckých článků a zejména knih. Jeho *Encyklopedie savců* vyšla v řadě vydání a jazykových mutací v obrovském nákladu. Jak ukazuje přehled jeho publikací, převládala jeho popularizační činnost zejména v posledních letech života, kdy po možná neuvážených změnách pracoviště už nemohl nebo možná ani nechtěl pokračovat v čistě vědeckém výzkumu.

Nicméně V. MAZÁK zdaleka nebyl v celém svém životě vázán jen na vážný vědecký výzkum a jeho popularizační interpretace. Měl celou řadu zájmů a koníčků, kterým se věnoval se stejnou pečlivostí a zaujetím jako zoologii, která ostatně v jeho pojetí a nasazení byla rovněž především jeho celoživotním “vážným” koníčkem. Jeho velkou láskou byly parní lokomotivy (opět “velká zvířata”!), o nichž věděl prakticky vše a dokonce je v kroužku svých přátel občas i řídil. Pořídil stovky jejich fotografií a shromáždil obrovský katalog takových snímků. Navíc byl i zručným modelářem a jeho modely byly nejen přesné a pěkné, ale také funkční – všechny jezdily po kolejkách. S odstupem času vyvstává otázka, jak to všechno za ten svůj krátký život stihl!

Vráťa byl opravdu neobyčejný člověk, i když život s ním nebyl někdy jednoduchý (vzpomínám si například, co mi dalo práce, aby se vůbec zajímal o získání vědecké hodnosti CSc., ačkoliv sotva kdo jiný měl pro to všechny předpoklady). Dnes v době, kdy se každý snaží o co nejrychlejší získání grantů a impaktovaných publikací, kdy už se věda vlastně stala podnikáním, často vzpomínám na skromnost, nezištnost a pracovitost neobyčejně schopného člověka Vráti MAZÁKA, kterému neúprosný osud neumožnil plně rozvinout své schopnosti. Jsem rád, že jsem ho poznal a mohl s ním řadu let blízce spolupracovat – často si říkám jak by se asi díval na naše snažení a náš svět dnes!

PŘEHLED PUBLIKACÍ VRATISLAVA MAZÁKA

Původní práce

MAZÁK V. & HANZÁK V., 1958: Zpráva o losovi zastřeleném v Čechách. *Zprávy Mammaliologické sekce PS SNM*, 1(3): 17–30.

MAZÁK V., 1959: Měření tělesných a lebečních měř u savců (Mammalia). *Lynx*, 2(1): 12–27.

MAZÁK V., 1960: Morfologie srsti norníka rudého, *Clethrionomys glareolus* (Schreber). *Věstník Československé Společnosti Zoologické*, 24(1): 75–96.

MAZÁK V. & HUSSON A. M., 1960: Einige Bemerkungen über den Kaplöwen, *Panthera leo melanochaitus* (Ch. H. Smith, 1842). *Zoologische Mededelingen*, 37(7): 101–111.

MAZÁK V., 1961: Die Hautpflege bei dem Przewalski-Urwildpferd (*Equus przewalskii przewalskii* Poliakov). Pp.: 105–121. In: VESELOVSKÝ Z. (ed.): *Equus. Sborník prací z I. mezinárodního symposia*

- na ochranu koně Převalského, které pořádala Zoologická zahrada v Praze ve dnech 5.–8. září 1959. Nakladatelství ČSAV, Praha, 230 pp.
- MAZÁK V., 1961: Haarwechsel und Haarwuchs des Przewalski-Pferdes, *Equus przewalskii przewalskii* Poliakov 1881 und Onager, *Equus hemionus onager* Boddaert 1785 in Prager Zoologischer Garten. Pp.: 141–163. In: VESELOVSKÝ Z. (ed.): *Equus. Sborník prací z I. mezinárodního symposia na ochranu koně Převalského, které pořádala Zoologická zahrada v Praze ve dnech 5.–8. září 1959*. Nakladatelství ČSAV, Praha, 230 pp.
- MAZÁK V., 1961: Beobachtung von Geburten bei *Clethrionomys glareolus* Schreber, 1780 und *Mus musculus* var. *albus*. *Zoologischer Anzeiger*, **167**(5–6): 229–232.
- MAZÁK V., 1962: Zur Kenntnis der postnatalen Entwicklung der Rötelmaus, *Clethrionomys glareolus* Schreber, 1780 (Mammalia, Microtidae). *Věstník Československé Společnosti Zoologické*, **26**(1): 77–104.
- MAZÁK V., 1962: Spring moult in *Equus hemionus kiang* Moorcroft (1841) and a contribution to the phylogenesis of moulting in the subfamily Equinae (Perissodactyla, Mammalia). *Zoologischer Anzeiger*, **168**(6): 164–170.
- HANÁK V. & MAZÁK V., 1962: Zpráva o výzkumu savců v Malé Fatře. *Lynx, n. s.*, **1**: 23–26.
- MAZÁK V., 1962: Unilateral polydactyly in the European Polecat, *Putorius putorius* (Linnaeus). *Lutra*, **4**(2): 26–29.
- MAZÁK V., 1962: Wachstum und Entwicklung des Schädels von *Clethrionomys glareolus* Schreber, 1780 (Mammalia, Microtidae) im Laufe des postnatalen Lebens. *Věstník Československé Společnosti Zoologické*, **26**(3): 257–270.
- MAZÁK V., 1962: Haarwechsel und Haarwuchs bei Przewalski-Pferd und Onager im Prager Zoologischen Garten während der Jahre 1958–1960. *Věstník Československé Společnosti Zoologické*, **26**(3): 271–286.
- MAZÁK V., 1963: Notes on the dentition in *Clethrionomys glareolus* Schreber, 1780 in the course of postnatal life. *Säugetierkundliche Mitteilungen*, **11**(1): 1–11.
- MAZÁK V., 1963: Asiatische Wildesel im Prager Zoologischen Garten nebst Bemerkungen zur Systematik der Untergattung *Hemionus*. *Zeitschrift für Säugetierkunde*, **28**(5): 278–293.
- MAZÁK V., 1963: Hair growth in large mouse-eared bat, *Myotis myotis myotis* Borkhausen, 1797 (Mammalia, Chiroptera), during its praenatal and early postnatal life. *Věstník Československé Společnosti Zoologické*, **27**(3): 234–242.
- MAZÁK V., 1963: Eruption of permanent dentition in the genera *Mustela* Linnaeus, 1758 and *Putorius* Cuvier, 1817 with a note on the genus *Martes* Pinel, 1792 (Mammalia, Mustelidae). *Věstník Československé Společnosti Zoologické*, **27**(4): 328–334.
- MAZÁK V., 1963: Nález bobra *Castor fiber* L., ze středních Čech. *Lynx, n. s.*, **2**: 25–28.
- MAZÁK V., 1964: Anomalies of the second lower molars in *Mustela nivalis nivalis* Linnaeus, 1766 (Mammalia, Mustelidae). *Nytt Magazin for Zoologi* (Oslo), **12**: 24–29.
- MAZÁK V., 1964: Preliminary list of the specimens of *Panthera leo melanochaitus* Ch. H. Smith, 1842, preserved in the museums of the whole World in 1963. *Zeitschrift für Säugetierkunde*, **29**(1): 52–58.
- MAZÁK V., 1964: A note on the Lion's Mane. *Zeitschrift für Säugetierkunde*, **29**(2): 124–127.
- MAZÁK V., 1964: Několik poznámek o rodu *Lutreola* Wagner, 1841 v Československu. *Lynx, n. s.*, **3**: 17–29.
- HANÁK P. & MAZÁK V., 1965: Předběžná zpráva o výskytu tchoře stepního, *Putorius evermanni*, v jižních Čechách. *Lynx, n. s.*, **5**: 33–36.
- MAZÁK V., 1965: Beitrag zur Verbreitung des Steppeniltisses, *Putorius evermanni* Lesson, 1827, in der Tschechoslowakei. *Věstník Československé Společnosti Zoologické*, **29**(1): 85–96.
- MAZÁK V., 1965: Changes in pelage of *Myotis myotis* Borkhausen, 1797 (Mammalia, Chiroptera). *Věstník Československé Společnosti Zoologické*, **29**(4): 368–376.
- MAZÁK V., 1965: Hohes Alter einer Zwergmaus, *Micromys minutus* (Pallas, 1711). *Säugetierkundliche Mitteilungen*, **13**(4): 161.
- ZEJDA J. & MAZÁK V., 1965: Cycle de changement du pelage chez le Campagnol roussatre, *Clethrionomys glareolus* Schreber, 1780 (Microtidae, Mammalia). *Mammalia*, **29**(4): 577–597.

- MAZÁK V., 1966: Několik poznámek ke koni Przewalského, *Equus przewalski* Poliakov, 1881. *Lynx*, n. s., **6**: 111–114.
- MAZÁK V., 1966: “Bars” – hřebec koně Przewalského, *Equus przewalskii* Poliakov, 1881, v zoologické zahradě v Praze. *Lynx*, n. s., **7**: 23–28.
- MAZÁK V. & VOLF J., 1967: Einige Bemerkungen über den Sibirischen Tiger, *Panthera tigris altaica* Temminck, 1845, und seine Zucht in dem Zoologischen Garten Prag. *Věstník Československé Společnosti Zoologické*, **31**(1): 28–40.
- MAZÁK V., 1967: Chovná kniha vzácných subspecií tygra, *Panthera tigris* Linnaeus, 1758 [A studbook of rare subspecies of the Tiger]. *Lynx*, n. s., **8**: 57–59.
- MAZÁK V., 1967: Notes on Siberian Long-haired Tiger, *Panthera tigris altaica* (Temminck, 1844) with a remark on Temminck's Mammal Volume of the “Fauna Japonica”. *Mammalia*, **31**(4): 537–573.
- GROVES C. P. & MAZÁK V., 1967: On some taxonomic problems of Asiatic wild asses; with the description of a new subspecies (Perissodactyla, Equidae). *Zeitschrift für Säugetierkunde*, **32**(6): 321–335.
- MAZÁK V. & DOBRORUKA L. J., 1967: Rekonstruktion des Przewaldskipferdes, eine Grundlage für die negative Selektion in der Prager Urwildpferd-Zucht. Pp.: 329–349. In: editor (ed.): *Equus, Arbeiten d. II Intern. Symposiums zur Rettung des Przewaldskipferdes veranstaltet vom Tierpark Berlin vom 18.–20. Januar 1965, I. 2*. Praha.
- MAZÁK V., 1968: Nouvelle sous-espèce de Tigre provenant de l'Asie du Sud-Est. *Mammalia*, **32**(1): 104–112.
- MAZÁK V., 1968: A comment on the proposed preservation of the generic name *Panthera* Oken, 1816 (Mammalia, Carnivora) Z. N. (S) 482. *The Bulletin of Zoological Nomenclature*, **25**(2–3): 66–67.
- MAZÁK V., 1968: Quelques données sur le lynx de l'Europe du nord, *Lynx lynx lynx* (Linnaeus, 1758). *Mammalia*, **32**(3): 326–340.
- MAZÁK V., 1968: Der Löwe. *Das Pelzgewerbe (N. F.)*, **19**(3): 3–27.
- MAZÁK V., 1968: Note sur les caractères craniens de la sous-famille des Pantherinae (Carnivora: Felidae). *Mammalia*, **32**(4): 670–676.
- MAZÁK V., 1970: The Barbary Lion, *Panthera leo leo* (Linnaeus, 1758); some systematic notes, and an interim list of the specimens preserved in European museums. *Zeitschrift für Säugetierkunde*, **35**(1): 34–45.
- MAZÁK V., 1970: The Tiger, *Panthera tigris* (Linnaeus, 1758) – a vanishing species. Pp.: 61–66. In: GRESSNER J. (ed.): *Sammlung der Vorträge auf dem Internationalen Zoologischen Symposium, das von Zoologischen Garten in Bratislava an 5. Mai 1970 veranstaltet wurde*. Dom Osvetý, Bratislava, 245 pp.
- MAZÁK V., 1970: The Studbook for rare tiger subspecies. *International Zoo News*, **17**(2, 91): 54–55.
- MAZÁK V., 1970: *The Studbook of Siberian Tiger (Panthera tigris altaica Temminck, 1844) registered living in the Americas as of 31 March 1970*. Privately printed by M. L. Jones, Oakland, California, USA, 10 Sept. 1977, 2 pp.
- MAZÁK V., 1970: Wildbestände an Grosskatzen – Lowe – Tiger – in Asien. *Das Pelzgewerbe*, **20**: 34–35.
- MAZÁK V., 1970: Comments on the Distribution of the Lynx, *Lynx lynx lynx* (Linnaeus, 1758) in Scandinavia. *Věstník Československé Společnosti Zoologické*, **34**(3): 227–233.
- MAZÁK V., 1970: On a Supposed Prehistoric Representation of the Pleistocene Scimitar Cat, *Homotherium* Fabrini, 1890 (Mammalia, Machairodontidae). *Zeitschrift für Säugetierkunde*, **35**(6): 359–362.
- MAZÁK V., 1970: Poznámky k problému formy *Mustela minuta* (Pomel, 1853). *Lynx*, n. s., **11**: 40–44.
- MAZÁK V., 1970: Theriologie, mammaliologie nebo mammalogie? *Lynx*, n. s., **11**: 131–134.
- SAINT GIRONS M.-C. & MAZÁK V., 1971: Données morphologique sur quelques micromammifères en Laponie. *Zeitschrift für Säugetierkunde*, **36**(3): 179–190.
- MAZÁK V., 1971: On the correct spelling of the name *Mustela Eversmanii* Lesson, 1827 (Mammalia, Mustelidae). *Lynx*, n. s., **12**: 57–59.
- MAZÁK V. & MAZÁKOVÁ Z., 1974: Die Namen der Pelztiere und ihrer Felle. *Das Pelzgewerbe*, **22**(2): 1–22.

- MAZÁK V., 1974: Materiály z mammalogického referátu zoologického oddělení Národního muzea v Praze. I. Felidae. *Lynx*, n. s., **15**: 77–78.
- DOBRORUKA L. J., FEJFAR O., GAISLER J., HANÁK V., HANZÁK J., HERÁŇ I., MAZÁK V., VESELOVSKÝ Z. & VOLF J., 1975: Přehled soustavy a české názvy savců. *Lynx*, n. s., *Supplement*, **4**: 1–144.
- MAZÁK V., 1975: Notes on the black-maned lion of the Cape, *Panthera leo melanochaita* (Ch. H. Smith, 1842) and revised list of the preserved specimens. *Verhandelingen der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Afdeling Natuurkunde. Tweede Sectie*, **64**: 1–44.
- GROVES C. P. & MAZÁK V., 1975: An approach to the taxonomy of the Hominidae: Gracile Villafranchian Hominids of Africa. *Časopis pro mineralogii a geologii*, **20**(3): 225–247.
- MAZÁK V., 1979: On the Bali Tiger, *Panthera tigris balica* (Schwarz, 1912). *Věstník Československé Společnosti Zoologické*, **40**(3): 179–195.
- HERÁŇ I. & MAZÁK V., 1976: Materiály z mammalogického referátu zoologického oddělení Národního muzea v Praze II. Barevné anomálie. *Lynx*, n. s., **18**: 109–112.
- MAZÁK V., GROVES C. P. & VAN BREE P. J. H., 1978: On a skin and skull of the Bali tiger, and a list of preserved specimens of *Panthera tigris balica* (Schwarz, 1912). *Zeitschrift für Säugetierkunde*, **43**(2): 108–113.
- MAZÁK V., 1981: *Panthera tigris*. *Mammalian Species*, **152**: 1–8.
- MAZÁK V., STARÁ M. & URBANOVÁ M., 1983: Výsledky průzkumu výskytu hygienicky významných živočichů ve zdravotnických zařízeních Středočeského kraje v r. 1982. *Zpravodaj Krajské Hygienické Stanice Středočeského Kraje, Praha*, **1983**(2): 19–31.
- MAZÁK V. & HONCŮ M., 1983: A note on a lower jaw of *Balaena mysticetus* at the collection of the Česká Lípa Museum (Mammalia, Cetacea). *Věstník Československé Společnosti Zoologické*, **47**: 99–104.
- MAZÁK V., 1986: Experimentální použití preparátu Lafarex k hubení mravenců *Monomorium pharaonis* v městské aglomeraci Kutná Hora. *Československá Hygiena*, **31**(6): 337–347.

Populární články

- MAZÁK V., 1958: Bonobo, *Pan paniscus*. *Věda a život*, **1958**(3): 160–161.
- MAZÁK V., 1958: O lvech a tygrech. *Živa*, **6**(2): 67–68.
- MAZÁK V., 1958: Echolokace netopýrů. *Živa*, **6**(4): 152–153.
- MAZÁK V., 1959: Vymřelé šavlozubé šelmy. *Živa*, **7**(1): 29–31.
- MAZÁK V., 1959: Narození slona. *Živa*, **7**(2): 68.
- MAZÁK V., 1959: Hyena cibetová v pražské zoo. *Živa*, **7**(6): 229–230.
- MAZÁK V., 1960: O divokých koních. *Živa*, **8**(2): 68–70.
- MAZÁK V., 1960: Užitečná “škodná”. *ABC mladých techniků a přírodovědců*, **1960**(7): 22–23.
- MAZÁK V., 1961: Největší kočkovitá čelma – tygr. *Živa*, **9**(2): 72–73.
- MAZÁK V., 1961: [Poznámky ke knize B. A. Lenkoviče: *Znovu na moře*]. Lidová demokracie, Praha, 177 pp.
- MAZÁK V., 1963: Několik zajímavostí o vorvaních. *Živa*, **11**(5): 168–170.
- BALON E., HOLČÍK J., LÖBL I., MATOUŠEK B., MAZÁK V., OKÁLI I. & PIŠUT I., 1964: ... a predsa sa nerešpektujú. *Kulturný život* (Bratislava), **19**(33): 3–4.
- MAZÁK V., 1965: Význam dřívějších výtvarných projevů pro zoologii. *Lynx*, n. s., **4**: 28–31.
- MAZÁK V., 1968: [Doslov k českému vydání knihy J. Corbetta: *Tygrí z Kumaonu*]. Mladá fronta, Praha, 237 pp.
- MAZÁK V., 1970: Le grand Tigre de l'Amour. *Science et nature* (Paris), **99**[mai-juin 1970]: 2–8.
- MAZÁK V., 1970: Veleještěři ... a Zdeněk Burian. *Živa*, **18**(2): 42–44.
- MAZÁK V., 1971: Už 50 let maluje Zdeněk Burian. *Ahoj na sobotu* (Praha), **3**(13) [2. 4. 1971]: 12.
- MAZÁK V., 1971: Einführung. Pp.: 7–8. In: VESELOVSKÝ Z.: *Sind die Tiere anders?* Bertelsmann Lexikon-Verlag, Gütersloh.
- MAZÁK V., 1971: Delfini a ti druzí ... *Vesmír*, **50**(6): 178–183.
- MAZÁK V., 1971: Z pradějin člověka I.–VI. *Živa*, **19**(1): 34–36; **19**(2): 72–75; **19**(3): 114–116; **19**(4): 152–155; **19**(5): 192–195; **19**(6): 232–235.

- MAZÁK V., 1972: Z pradějin člověka VII–XII. *Živa*, **20**(1): 37–40; **20**(2): 77–79; **20**(3): 118–120; **20**(4): 157–159; **20**(5): 197–199; **20**(6): 237–240.
- MAZÁK V., 1972: Moby Dick – fikce anebo skutečnost? *Živa*, **20**(6): 234–236.
- MAZÁK V., 1972: Řeč zvířat. *Květy* (Praha), **22**(6) [12. 2. 1972]: 30–35.
- MAZÁK V., 1973: Byla Bílá velryba bílá? *Mladý svět* (Praha), **15**(11): 19.
- MAZÁK V., 1973: *Z hlubin pravěku. Životní dílo akad. malíře Zdeňka Buriana*. Moravské muzeum – Anthropos, Brno, 34 pp.
- MAZÁK V., 1973: Z pradějin člověka: Post scriptum. *Živa*, **21**(3): 118–119.
- MAZÁK V., 1973: Abnormálně zbarvení tygří. *Živa*, **21**(3): 109–115.
- MAZÁK V., 1974: Pod nebem Arktidy. *Květy* (Praha), **24**(8) [23. 2. 1974]: 30–35.
- MAZÁK V., 1974: Giganti moře. *Květy* (Praha), **24**(19) [9. 5. 1974]: 30–35.
- MAZÁK V., 1975: Zdeněk Burian opět v zeměpisném časopise. *Lidé a země* (Praha), **24**(2): 77–81.
- MAZÁK V., 1975: Zdeněk Burian a realita jeho světa. Vlastivědný ústav v Novém Jičíně, Nový Jičín, 8 pp.
- MAZÁK V., 1976: Z pradějin člověka: “East Rudolf”. *Živa*, **24**(2): 77–79.
- MAZÁK V., 1976: Stále delfini. *Vesmír*, **55**(11): 338–340.
- MAZÁK V., 1976: Byly “prašelmy” skutečně šelmami? *Živa*, **24**(6): 237–239.
- MAZÁK V., 1976: Cesty ke kolébce lidstva. Pp.: 37–41. In: *Ročenka Lidé a země 1977*. Academia, Praha, 110 pp.
- MAZÁK V., 1977: Bratrstvo leviatana I.–VI. *Živa*, **25**(1): 37; **25**(2): 77; **25**(3): 118; **25**(4): 155–156; **25**(5): 196; **25**(6): 237–238.
- MAZÁK V., 1976: Sitting Bull – Sto let od bitvy na Little Big Hornu. *Lidé a země*, **25**(9): 411–415.
- MAZÁK V., 1978: Bratrstvo leviatana VII.–XIII. *Živa*, **26**(1): 37–38; **26**(2): 77; **26**(3): 116–117; **26**(4): 157; **26**(5): 195–196; **26**(6): 237.
- MAZÁK V., 1978: Nepřežil rok 1900, přežijí ti další rok 2000? Pp.: 18–22. In: *Ročenka Lidé a země 1978*. Academia, Praha, 115 pp.
- MAZÁK V., 1979: Bratrstvo leviatana XIII.–XV. *Živa*, **27**(1): 36–37; **27**(2): 76–77; **27**(3): 116–117; **27**(6): 236–237.
- MAZÁK V., 1979: V Paraguayi žije „vyhynulý“ pekari *Catagonus wagneri*. *Živa*, **27**(1): 33–35.
- MAZÁK V., 1980: Šelmy s ploutvemi. *Lidé a země*, **29**(6): 241–245.
- MAZÁK V., 1980: Zdeněk Burian (k umělcovým 75. narozeninám). *Živa*, **28**(1): 20–21.
- MAZÁK V., 1981: *Homo omnipotens?* Pp.: 25–36. In: *Ročenka Lidé a země 1982*. Academia, Praha, 115 pp.
- MAZÁK V., 1981: Poslední střípina rozbřesku dějin lidstva (názor odborníka). Pp.: 29–31. In: BAUMAN M. (ed.): *Na prahu neznámých světů*. Práce, Praha, 212 pp.
- MAZÁK V., 1981: *Zdeněk Burian – Reise der Urzeit*. Kultur- und Informationszentrum der ČSSR, Berlin, 8 pp.
- MAZÁK V., 1982: Nejslavnější pasažér lodi Beagle. *Lidé a země*, **31**(4): 152–153.
- MAZÁK V., 1982: Za zasloužilým umělcem Zdeňkem Burianem. *Živa*, **30**(1): 21–22.
- VLAŠIMSKÁ H., MAZÁK V. & MORAVCOVÁ E., 1983: Neviditelné nebezpečí. *Lidová demokracie*, **1983** [1. 7. 1983]: 9.
- MAZÁK V., 1985: Jak proti faraónům? *Svoboda* (Praha), **1985** [26. 10. 1985], příloha: 9.
- MAZÁK V., 1986: Jak vznikl člověk. *Technický týdeník, Nakladatelství Práce*, **34**(23) [3. 6. 1986]: 16.
- MAZÁK V., 1987: Nový druh kytovců – kosatka jižní. *Živa*, **35**(6): 233–234.

K n i h y

- MAZÁK V., 1965: *Der Tiger – Panthera tigris Linnaeus, 1758. Die Neue Brehm-Bücherei, Nr. 356*. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg-Lutherstadt, 165 pp.
- MAZÁK V., 1972: Stručný nástin fylogeneze strunatců. Pp. 11–22. In: SIGMUND L. (ed.): *Soustavná anatomie králíka s poznámkami ze srovnávací anatomie obratlovců I. díl. Nauka o kostech*. Skriptum, Universita Karlova, Praha, 71 pp.

- MAZÁK V., 1976: *Kostra velryby v Národním muzeu v Praze a krátký pohled do světa kytovců*. Národní muzeum, edice katalogů sbírek NM, Praha, 64 pp.
- BERNASOVSKÝ I. & MAZÁK V., 1977: *Antropogenéza*. Vydavatelství University P. J. Šafárika v Košiciach, Košice, 260 pp.
- MAZÁK V., 1977: *Jak vznikl člověk (Sága rodu Homo)*. Nakladatelství Práce, Praha, 400 pp.
- HANÁK V. & MAZÁK V., 1979: *Welt der Säugetiere in Farbe*. Artia, Praha, 351 pp.
- MAZÁK V., 1979: *Der Tiger – Panthera tigris. 2. überarbeitete und erweiterte Auflage. Die neue Brehm-Bücherei, Nr. 356*. A. Ziemsen Verl., Wittenberg-Lutherstadt, 228 pp.
- MAZÁK V., 1980: *Prehistoric Man*. The Hamlyn Publ. Group Ltd., London, 192 pp.
- MAZÁK V., 1980: *Zvířata celého světa 7. Velké kočky a gepardi*. Státní zemědělské nakladatelství, Praha, 192 pp.
- BERNASOVSKÝ I. & MAZÁK V., 1981: *Vznik a vývoj člověka*. Okresné pedagogické středisko, Michalovce, 72 pp.
- MAZÁK V., 1983: *Der Tiger – Panthera tigris. 3. durchgesehene Auflage. Die Neue Brehm-Bücherei, Nr. 356*. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg-Lutherstadt, 228 pp.
- MAZÁK V., 1986: *Jak vznikl člověk. Sága rodu Homo. 2. vydání*. Nakladatelství Práce, Praha, 421 pp.
- MAZÁK V., 1987: *Zvířata celého světa 12. Kytovci*. Státní zemědělské nakladatelství, Praha, 312 pp.

Recense a referáty

- MAZÁK V., 1958: Abelencev V. I., Pidopličko I. G. & Popov B. M., 1955: Fauna Ukrajiny, Savci, Sv. I. Kijev. *Zprávy Mammaliologické Sekce PS SNM*, 1(2): 18.
- MAZÁK V., 1958: Tomilin A. G., 1957: Kitoobraznyje. Zveri SSSR i priležaščich stran, Tom 9, Moskva. *Zprávy Mammaliologické sekce PS SNM*, 1(2): 18.
- MAZÁK V., 1958: Derniers Refuges. Union International pou la conservation de la nature et de ces ressources, Bruxelles-Paris 1956. *Zprávy Mammaliologické Sekce PS SNM*, 1(3): 52.
- MAZÁK V., 1959: Černyšev V. I., 1958: Fauna i ekologija mlekopitajuščich tugajev Tadžikistana. Izdatělstvo AN Tadž. SSR, Stalinabad. *Lynx*, 2(1): 33.
- MAZÁK V., 1959: Stroganov S. U., 1957: Zveri Sibiri – Nasekomojadnyje. Izd. AN SSSR, Moskva. *Lynx*, 2(1): 34.
- MAZÁK V., 1962: *Lynx* n. s. 1, 1962. *Živa*, 10(6): 228.
- MAZÁK V., 1963: Geptner V. G, Nasimovič A. A. & Bannikov A. G: Parnokoptnyje i neparnokopytnyje. Mlekopitajuščije Sovětskogo Sojuza, Tom 1 – Vyššaja škola, Moskva, 1961. *Živa*, 11(1): 26, *Lynx*, n. s., 2: 67–69.
- MAZÁK V., 1963: Stálá expozice koster a lebek savců v Národním muzeu v Praze. *Lynx*, n. s., 2: 51–52.
- MAZÁK V., 1963: Stroganov S. U.: Zveri Sibiri. Chiščnyje. Izd. AN SSSR, Moskva, 1962. *Zoologické Listy*, 12(4): 366–367.
- MAZÁK V., 1966: Rozhlas – makakové – delfiní. *Vesmír*, 45(8): 253.
- MAZÁK V., 1966: Garutt W. E.: Das Mammut *Mammathus primigenius* (Blumenbach). Die Neue Brehm-Bücherei, sv. 331. A. Ziemsen Verl., Wittenberg-Lutherstadt 1964. *Lynx*, n. s., 7: 32–33.
- SAINT GIRONS M.-C. & MAZÁK V., 1967: Kirk G., 1967: Theriophylaxe. Erhaltung, Bewahrung und Schutz der Säugetiere. Hohenbüchen. *Mammalia*, 31(3): 519.
- MAZÁK V., 1968: Heráň I., 1968: Katalog k expozici zool. oddělení NM v Praze, NM Praha. *Lynx*, n. s., 9: 133.
- MAZÁK V., 1968: Geptner V. G. et al., 1967: Morskije korovy i chyščnyje. Mlekopitajuščije Sovětskogo Sojuza, Tom 2, část 1, Vyššaja škola, Moskva. *Věstník Československé Společnosti Zoologické*, 32(3): 302–303.
- MAZÁK V., 1969: Blackwelder R. E., 1967: Taxonomy. A text and reference book. J. Willey, New York, London, Sydney. *Věstník Československé Společnosti Zoologické*, 33(4): 384.
- MAZÁK V., 1969: Romer A. S., 1966: Vertebrate Paleontology. The Univ. of Chicago Press, Chicago & London. *Věstník Československé Společnosti Zoologické*, 33(4): 383–384.

- MAZÁK V., 1971: Arnhemská země v Brně. *Vesmír*, **50**(9): 284.
- MAZÁK V., 1972: Adamson G., 1972: Můj život se lvy, Kolumbus, sv. 52. *Nové knihy*, **1972**(10): 4; *Vesmír*, **51**(9): 279.
- MAZÁK V., 1972: Antonín Frič (1832–1913). *Vesmír*, **51**(2): 62.
- MAZÁK V., 1974: Gaisler J., 1973: Úvod do zoologie obratlovců. SPN Praha. *Živa*, **22**(5): 200.
- MAZÁK V., 1976: Dožkin V. V. & Marakov S. V., 1975: Zvířata bez domova. Orbis. *Vesmír*, **55**(7): 215.
- MAZÁK V., 1976: Bedřich Machulka – cestovatel a lovec. *Časopis Národního muzea, Řada Přírodovědná*, **145**(3): 146–149.
- MAZÁK V., 1977: Zprávy o činnosti odborných oddělení Národního muzea – zoologické oddělení. *Časopis Národního muzea, Řada Přírodovědná*, **146**(1–4): 209–211.

Překlady

- VON-CHON-GU, 1959: Rozšíření savců a ptáků v Koreji. *Lynx*, **2**(1): 1–6 [překlad V. MAZÁK].
- BANNIKOV A. G., 1960: Z biologie sajgy tatarské (*Saiga tatarica* L.). *Živa*, **8**(2): 66–68; *Lynx, n. s.*, **1**: 1–8 [překlad V. MAZÁK].
- BANNIKOV A. G., 1964: Sovětská rezervace Barsa-Kel'mes. *Ochrana přírody*, **19**(6): 94–97 [překlad V. MAZÁK].
- LILLY J. C., 1966: *Člověk a delfín*. Edice Kolumbus 36, Mladá fronta, Praha, 197 pp [překlad V. MAZÁK & M. HRNČÍŘ].
- RIPLEY S. D., 1972: *Tropická Asie – Země a život*. Artia, Praha, 200 pp [překlad V. MAZÁK].